

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 1

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: семінар класичний.

Тема: Законодавча база музейних фондів України.

Мета заняття: навчальна: розглянути суть, основи та принципи диференційного підходу при викладі екскурсійного матеріалу;

виховна: виховувати студентів у дусі патріотизму та національної гідності;

пізнавальна: сприяти розвитку у студентів творчого мислення.

Методи: доповідь, диспут.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;
2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Іванова Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

Екскурсія займає важливе місце у ряді форм навчання без відриву від роботи. Помітно зростає роль екскурсії в організації культурного дозвілля там, де екскурсійні установи та музеї перейшли від епізодичних заходів до заходів щодо циклів. Екскурсійний цикл ставить завданням дати екскурсантам систему знань.

IV. План заняття.

1. Суть, основи та принципи диференційного підходу. (20 хв.)

Екскурсія займає важливе місце у ряді форм навчання без відриву від роботи. Помітно зростає роль екскурсії в організації культурного дозвілля там, де екскурсійні установи і музеї перейшли від епізодичних заходів до заходів щодо циклів. Екскурсійний цикл ставить завданням дати екскурсантам систему знань (наприклад, по історії рідного міста, про пам'ятники культури і історії, розташованих на його території).

Екскурсія, як і інші форми культурно-освітньої роботи (лекція, тематичний вечір, усний журнал, читацька конференція), має свої особливості в організації і методиці проведення. Її ознаки говорять про схожість з іншими формами чи ж підкреслюють її корінну відмінність від них.

В даний час екскурсійні установи в своїй діяльності керуються наступними основними положеннями:

а) у основі будь-якої екскурсії лежить один екскурсійний метод повідомлення знань;

б) показ і розповідь – складові частини екскурсії і основні елементи;

в) рух (моторність) – одна з ознак екскурсії;

г) екскурсійна методика є приватною методикою і складається з двох частин – методики підготовки і методики проведення екскурсій;

д) методика проведення екскурсій є сукупністю методичних прийомів показу екскурсійних об'єктів і розповіді про них і подіях, з ними зв'язаних.

Таким чином, всі екскурсії побудовані на використанні особливого комплексного методу, в основі якого лежить поєднання традиційних педагогічних методів навчання і виховання. Різниця в тому, що використовуються вони з більшим ступенем наочності. При цьому вирішальне значення має не тільки логічна єдність методів навчання і виховання, але і дія тих законів, які є їх рушійною силою.

2. Диференційований підхід при викладі екскурсійного матеріалу.
(15 хв.)

Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування – це установка, відповідно до якої програма обслуговування, тематика екскурсії і т.п. мають бути орієнтовані на визначений сегмент ринку, категорію споживача.

Суть, основа та принципи диференційного підходу базуються, перш за все, на соціально-демографічних та соціально-професійних факторах. Для успішного проведення екскурсії необхідно враховувати стать, освіту, вік, національність, професійну діяльність екскурсантів. Дуже часто вирішальну роль для успішного проведення екскурсії відіграє урахування таких соціально-психологічних факторів як інтереси, національні та релігійні традиції, звички екскурсантів.

Різним також повинен бути виклад екскурсійного матеріалу

для місцевого населення, гостей з інших регіонів країни та для іноземних туристів.

3. Формування різних груп екскурсантів. (20 хв.)

Ефективність будь-якої екскурсії багато в чому залежить від техніки її проведення, зв'язки між методикою і технікою ведення. До техніки ведення екскурсії пред'являється ряд вимог. До їх числа входять: знайомство екскурсовода з групою; правильна розстановка групи у об'єкту; вихід екскурсантів з автобуса і повернення в автобус (інший транспортний засіб); використання екскурсоводом мікрофону; дотримання часу, відведеного на екскурсію в цілому і розкриття окремих підтем; відповіді на питання екскурсантів і т.д.

Знайомство екскурсовода з групою. Екскурсовод знайомиться з групою, вітається з присутніми, називає своє прізвище, ім'я, по батькові, екскурсійну установу, яку представляє.

Важливо, щоб із самого початку екскурсовод підпорядкував свої дії сталим правилам спілкування з групою. Він не відразу починає говорити. Виникає пауза, яка триває десять-двадцять секунд. Відбувається перше знайомство, від нього багато в чому залежать подальші контакти екскурсовода з групою. Екскурсанти поступово замовкають.

Розстановка групи біля об'єкту. При розробці екскурсії, як правило, визначається декілька варіантів розміщення групи для спостереження екскурсійного об'єкту. Робиться це на той випадок, коли місце, визначене методичною розробкою, зайняте іншою групою або коли сонячні промені світять в очі, заважаючи оглядати об'єкт. Бувають і інші причини, що заважають використовувати рекомендоване місце. У жаркий час використовуються можливості для розташування груп в тіні. На випадок дощу передбачається варіант розміщення екскурсантів під дахом, під кроною дерев. При одночасному розташуванні декількох груп у одного об'єкту між ними повинно бути збережено таку відстань, щоб один екскурсовод своєю розповіддю не заважав іншому, щоб одна група не затуляла інший об'єкт

спостереження. Відомі труднощі при дотриманні цієї умови викликає розміщення груп для показу музейної експозиції.

Місце екскурсовода – в центрі групи, декілька чоловік йдуть попереду, декілька поряд, інші – позаду. Важливо, щоб група не розтягувалася: відстань між її головною частиною і тими, хто йде останніми, не повинно перевищувати 5 – 7 метрів. Екскурсовод повинен добиватися, щоб при пересуванні групи на маршруті не порушувалася цілісність. При розтягнутості групи не всі почують розповідь екскурсовода, його пояснення і логічні переходи, які висловлюються в дорозі. Досвідчені екскурсоводи вміло керують пересуванням на маршруті.

Темп руху групи залежить від складу групи (діти, молодь, середній вік, літні люди), від рельєфу місцевості, наприклад, підйом в гору, неупорядкованість на дорозі, подолання канав, небезпечних зон в працюючих цехах і т.д. У пішохідній екскурсії темп руху екскурсантів повільний, неквапливий, оскільки об'єкти показу розташовані поряд один з одним.

Складніше встановити необхідний темп руху групи в автобусній екскурсії. Тут, вийшовши з автобуса, екскурсовод починає рух не відразу, особливо якщо об'єкт розташований на віддалі. Він дає можливість більшості екскурсантів вийти з автобуса і потім, не поспішаючи, але і не дуже поволі, на чолі групи прямує до мети. Підійшовши до об'єкта, він починає свою розповідь не відразу, а після того, як збереться вся група.

Екскурсовод керує пересуванням екскурсантів і в ході їх самостійної роботи на маршруті. Екскурсанти обходять навколо об'єкту, щоб самим прочитати напис на ньому, увійти всередину його, побачити своєрідні риси архітектури. Ці пересування екскурсантів збагачують їх додатковою інформацією і новими враженнями, дають можливість відчувати неповторні риси об'єктів, особливості подій, яким присвячена екскурсія.

Екскурсовод в автобусі повинен займати таке місце, звідки йому добре видно ті об'єкти, про які йде мова на екскурсії, але щоб в полі його зору знаходилися і всі екскурсанти. В той же час екскурсанти повинні його бачити. Як правило, це спеціально відведене переднє сидіння поряд з водієм

(крісло за водієм призначене для іншого водія). Стояти екскурсоводу при русі автобуса (так само як і екскурсантам) не дозволяється в цілях безпеки.

На пішохідній екскурсії екскурсовод повинен розташовуватися упівоберта до об'єкту. Проведення показу зорово сприйманих об'єктів вимагає, щоб вони знаходилися перед очима екскурсовода, адже він аналізує їх на основі своїх зорових вражень. Це особливо важливо в замських екскурсіях, коли екскурсовод під час руху автобуса, сидячи на своєму місці спиною до екскурсантів, дивиться в переднє скло автобуса і розповідає про те, що вже бачать або ось-ось побачать екскурсанти.

Під час проведення екскурсій використовуються елементи ритуалу (церемоніалу, виробленого народними звичаями). Екскурсанти в місцях поховань і меморіалів шанують пам'ять загиблих хвилиною мовчання, присутні при зміні почесної варти, беруть участь в ходах і мітингах, прослуховують траурні мелодії. Екскурсоводу необхідно знати порядок покладення квітів, проходження екскурсантів в місцях розташування братських могил і обелісків, участі в почесній варті, в хвилині мовчання, правила поведінки біля Вічного вогню і на місцях поховання героїв громадянської, Другої світової війни (1941 – 1945 рр.) і інших воєн. Перед початком екскурсії екскурсовод про все повідомляє, підкреслюючи значення дотримання ритуалу при відвідинах історичних місць.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

1) Зазначте основні положення, якими керуються в своїй діяльності екскурсійні установи?

2) На основі якого методу будуються екскурсії?

3) Що включає в себе диференційований підхід?

4) Від чого залежить ефективність будь-якої екскурсії?

5) Схарактеризуйте вимоги, які пред'являються до техніки ведення екскурсії.

6) Чи мають відношення до проведення екскурсії елементи ритуалу (церемоніалу, виробленого народними звичаями)?

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

Екскурсія, як і інші форми культурно-освітньої роботи (лекція, тематичний вечір, читацька конференція, усний журнал), має свої особливості в організації та методиці проведення. Її ознаки говорять про схожість з іншими формами чи ж підкреслюють її корінну відмінність від них.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянґ, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005. – ст. 442 – 456;
2. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – 226 – 250.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 2

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: з елементами бесіди.

Тема: Законодавча база музейних фондів України.

Мета заняття: навчальна: навчитися виділяти головні акценти та допоміжні групи при складанні експозиції;

виховна: виховувати у студентів естетичні почуття та любов до рідної землі;

пізнавальна: сприяти формуванню у студентів вміння конкретизувати та узагальнювати.

Методи: доповідь, диспут.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;
2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Івановав Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

При побудові експозиції важливо виділяти головні акценти й допоміжні групи їх функціонування у просторі, їх масштабне співвідношення, фактурні та кольорові особливості. Під час монтування експозиції експонати групують у так звані тематичні вузли.

IV. План заняття.

1. Пояснювальні тексти – важлива складова експозиції. (15 хв.)

Важлива складова частина експозиції – пояснювальні тексти, які умовно поділяються на дві групи: власне тексти (провідні, допоміжні, цитати) та етикетаж. Провідні тексти – експлікації (від лат. «пояснюю») розташовуються на початку розділів або окремих тем експозиції. Вони містять визначальні положення експозиційного показу. Допоміжні пояснювальні тексти використовуються для роз'яснення окремих груп матеріалів. Етикетаж поділяється на номенклатурний (заголовки, назви розділів і тем), анотаційний (підписи до експонатів із короткими або розширеними відомостями про зміст, дату, автора, матеріал, техніку, походження) і орієнтувальний (покажчики порядку огляду експонатів, таблиці й маршрути залів).

2. Виділення головних акцентів та допоміжних груп при побудові експозиції. (20 хв.)

При побудові експозиції важливо виділяти головні акценти й допоміжні групи їх функціонування у просторі, їх масштабне співвідношення, враховувати фактурні та кольорові особливості. Існує поняття так званого експозиційного поясу, коли експонати розташовані на рівні очей (140 – 150 см від підлоги).

Розміщення експонатів на стінах у межах так званого експозиційного поясу – найбільш зручної для огляду ділянки стіни 1,7 м заввишки, починаючи від 80 см над підлогою. Вище від експозиційного поясу вміщують лише дуже великі за розміром образотворчі матеріали – портрети, картини, панно тощо. Експонати розміщують в експозиції вільно. Предмети, розташовані уздовж центральної лінії експозиційного поясу, що міститься на рівні очей (140 – 150 см від підлоги), оглядати найзручніше, тому саме тут монтують основні матеріали, їх розвішують вертикально, а об'єкти, розташовані вище за лінію, – з нахилом до глядача. Експонати, які розташовані від рівня очей, вміщують у вітрини з похилими площинами (під кутом 30 – 45°). Не рекомендується розвішувати експонати у вигляді зигзагів, віял та інших візерунків, як це робилося в музеях старих часів. Чим менше ламаних ліній і виступів в розміщенні експонатів, тим кращий вигляд має експозиція.

3. Принципи згрупування експозиційних матеріалів у тематичні вузли. (20 хв.)

Під час монтування експозиції експонати групують у так звані тематичні вузли. При центральному групуванні посередині виділяють основний експонат і решта монтують навколо нього. Розташування експонатів має підкреслювати основне в експозиції. Це досягається розміщенням головного експоната в центрі залу або стіни, виділенням його розміру (за допомогою паспарту чи рами), створенням навколо нього

вільного простору та іншими засобами. Іноді навколо провідного експоната створюють спеціальний фон або обрамлення.

Комплексне групування являє собою монтаж натуральних експозиційних комплексів, що відтворюють життєві умови (в музейній практиці такі комплекси називають «життєвими»). Для цього поряд з оригіналами використовують макети, картини, діорами, великі фотографії. Як приклад «життєві» комплекси стоянок, поселень або жител людей стародавніх епох у історичних музеях; експозиційні комплекси куточків природи рідного краю (наприклад, показ лісу в краєзнавчих музеях). Лінійне групування експонатів, передбачає розміщення предметів рівними горизонтальними або вертикальними рядами.

Експозиційний комплекс – група матеріалів, взаємопов'язаних за змістом, цілеспрямовано розташованих на певній, обмеженій експозиційній площі. Об'єднаний зором та логічно, єдністю пізнання і переживання та має естетичну форму.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

- 1) На які дві групи умовно поділяються пояснювальні тексти?
- 2) Що таке експлікації?
- 3) Що таке етикетаж, на які види він поділяється?
- 4) Розкрийте поняття так званого експозиційного поясу, зазначте його основні параметри, чому не рекомендується розвішувати експонати у вигляді зигзагів?

5) Що таке експозиційний комплекс?

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

На сьогоднішньому занятті ми визначили, що експозиційний комплекс – це група матеріалів, взаємопов'язаних за змістом, цілеспрямовано розташованих на певній, обмеженій експозиційній площі.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000. – ст. 178 – 203.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 3

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: з елементами бесіди.

Тема: Великі музеї світу.

Мета заняття: навчальна: розглянути музей як елемент туристичної інфраструктури;

виховна: виховувати у студентів естетичні почуття та любов до рідної землі;

пізнавальна: сприяти формуванню у студентів вміння конкретизувати та узагальнювати.

Методи: доповідь, диспут.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;
2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Івановав Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

Ефективна реалізація туристичних послуг не можлива без дотримання певних, загальноприйнятих правил сучасного життя: сьогодні характерною рисою цивілізованого суспільства є прагнення до комфорту (у побуті, на роботі, у транспорті). Ця теза стосується й діяльності музеїв.

IV. План заняття.

1. Форми експонування для зацікавлення відвідувачів. (15 хв.)

Для зацікавлення відвідувачів застосовують такі форми експонування:

- до експонатів можна доторкнутися (дверцята шаф та шухляд можна відчинити та зазирнути усередину, ін.);
- експонати змішані або не підписані;
- експозиція супроводжується звуками (якщо виставка природнича, то, скажімо, співом птахів).

Це потрібно для того, щоб привернути увагу, примусити задуматися, проаналізувати, побачити і зрозуміти як загальну тему експозиції, так і окремі деталі.

2. Складові маркетингових зусиль музейного комплексу. (20 хв.)

До складових «маркетингу музею» ми відносимо всі дії, які починаються із створенням продукту, цінової політики, уміння

донести інформацію про нього, зацікавити споживачів своїм продуктом та вдало його продати.

Схематично це виглядатиме так:

- Продукт (послуга);
- Ціноутворення та цінова політика;
- Дистрибуція та розповсюдження;
- Просування.

<i>Продукт (послуга)</i>	<i>Ціноутворення</i>
Якість	Прейскурантна ціна, знижки
Дизайн	Бартер
Особливості обслуговування	Термін оплати
Гарантія	Умови кредиту

3. Шляхи підвищення комфортності для відвідувачів музеїв. (20 хв.)

Ефективна реалізація вищеназваних послуг неможлива без дотримання певних, загальноприйнятих правил сучасного життя, а саме: сьогодні характерною рисою цивілізованого суспільства є прагнення до комфорту (у побуті, на роботі, у транспорті, на вулиці, в місцях відпочинку). Ця теза стосується і діяльності музеїв.

Відвідувач, потрапивши до музею, хоче отримувати запропоновані послуги у відповідних комфортних умовах, які повинні забезпечувати ефективну реалізацію основної мети музейної діяльності – домогтися за активної участі музейного працівника якнайповнішого сприйняття музейної експозиції.

Наприклад, якщо експозиція має історичний характер, то моделювання минулого здійснюється за допомогою музейних предметів – експонатів, які є своєрідними трансформаторами суспільних та політичних відносин.

І тут важлива роль належить саме музейному працівнику, який, розміщуючи речі в експозиції, повинен чітко визначити і

спрогнозувати енергетичні, просторово-часові, смислові властивості кожного музейного предмету. Відвідувач, купивши вхідний квиток, не отримує матеріального продукту, але у нього залишаються враження, якими він може поділитися з іншими людьми – потенційними споживачами. Вони у свою чергу, відвідавши музей, теж отримають естетичне, емоційне враження та духовне збагачення.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

1) Назвіть форми експонування, які використовують для зацікавлення відвідувачів?

2) Що належить до «маркетингу музею»?

3) Яка риса є характерною для сучасного цивілізованого суспільства?

4) Що на вашу думку, може забезпечити ефективну реалізацію основної мети музейної діяльності?

5) Яка роль музейного працівника у справі зацікавлення відвідувачів?

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

На сьогоднішньому занятті ми з'ясували, що відвідувач, потрапивши до музею, хоче отримувати запропоновані послуги у відповідних комфортних умовах, які повинні забезпечувати ефективну реалізацію основної мети музейної діяльності.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

1. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – ст. 302 – 330;

2. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000. – ст. 215 – 234.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 4

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: з елементами бесіди.

Тема: Початки музейної справи в Україні.

Мета заняття: навчальна: визначити методичні прийоми проведення екскурсії;

виховна: виховувати у студентів естетичні почуття та любов до рідної землі;

пізнавальна: сприяти розвитку у студентів навичок логічного мислення.

Методи: доповідь, диспут.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;
2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Іванова Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

Екскурсія, будучи твором конкретних авторів будується з урахуванням вимог, пред'являються до літературного твору і має свій сюжет, якому підпорядкований весь екскурсійний матеріал. Розглянемо процес комплектування портфеля екскурсовода.

IV. План заняття.

1. Упорядкування маршруту екскурсії. (26 хв.)

Деякі екскурсіоністи, розглядаючи маршрут екскурсії, відносять такі поняття, як композиція, сюжет і фабула.

Композиція – побудова, поєднання, складання окремих частин в ціле. Цей термін пов'язаний з поняттями «структура» і «конструкція».

Сюжет – подія або декілька подій, пов'язаних один з одним.

Фабула – ланцюг подій, про які оповідає твір. У викладі фабули розрізняють композицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку.

Кульмінація – точка, момент найвищої напруги в розвитку фабульного дії.

2. Обхід або об'їзд маршруту. (26 хв.)

Екскурсія, будучи твором конкретних авторів будується з урахуванням вимог, що пред'являються до літературного твору і має свій сюжет, якому

підпорядкований весь екскурсійний матеріал. Оглядова екскурсія за своїми завданнями і формою проведення складніша, чим путня екскурсійна інформація або бесіда інструктора в туристському поході. Тематична екскурсія в порівнянні з міською оглядовою, складніша за своєю структурою, змістом, методикою проведення.

3. Підготовка контрольного тексту екскурсії. (26 хв.)

Будуючи екскурсію, потрібно:

- 1) точно визначити назву;
- 2) встановити хронологічні рамки;
- 3) продумати провідну тезу;
- 4) відібрати провідні експонати (оскільки розповісти про всі неможливо);
- 5) обміркувати логічні «містки» між експонатами, намітити маршрут майбутньої екскурсії;
- 6) визначити зміст вступної й заключної частини екскурсії. У вступі слід навести короткі відомості з історії музею, дати характеристику епохи, в заключній частині підсумок екскурсії та висновки про значення музею.

4. Комплектування портфеля екскурсовода. (26 хв.)

Далі складають методичний план і пишуть текст екскурсії (методичну розробку). Методичний план – це короткий послідовний перелік назв основних частин екскурсії: розділів, експозиційних тем, підтем, про які йтиметься під час екскурсії. Він близький до тематичної структури експозиції.

Його загальна схема:

- 1) назва екскурсії;
- 2) коротка історія музею (його колекцій, будівлі, відкриттів, наукової роботи тощо);
- 3) характеристика епохи, що її охоплюють хронологічні рамки екскурсії;
- 4) виклад експозиції;

- 5) закінчення (висновки про значення музею і його пам'яток);
- 6) бібліографія, використана для підготовки екскурсії.

5. Визначення методичних прийомів проведення екскурсії.
(26 хв.)

Техніка використання «портфеля екскурсовода». Вміст «портфеля екскурсовода», його значення і роль у використанні методичних прийомів показу має відношення до методики підготовки і проведення екскурсії. Кожен експонат – фотографія, малюнок, репродукція картини, портрета, креслення, копія документа – має свій порядковий номер. Це визначає послідовність демонстрації даного експоната екскурсантам.

V. Контроль рівня знань студентів. (30 хв.)

- 1) Дайте визначення поняттям:
 - а) композиція;
 - б) сюжет;
 - в) фабула;
 - г) кульмінація.
- 2) З урахуванням яких вимог будується екскурсія?
- 3) Чи є відмінність у структурі та методиці проведення оглядової і тематичної екскурсій?
- 4) Що слід врахувати, будуючи екскурсію?
- 5) Що таке методичний план?
- 6) Схарактеризуйте загальну схему методичного плану.
- 7) З чим пов'язаний процес комплектування «портфеля екскурсовода»?
- 8) Що визначає послідовність демонстрації експоната екскурсантам?

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

Будуючи екскурсію, потрібно: точно визначити назву, встановити хронологічні рамки, продумати провідну тезу, відібрати провідні експонати, обміркувати логічні «містки» між експонатами, визначити зміст вступної й заключної частини.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

1. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005. – ст. 134 – 146;

2. Підготувати маршрут екскурсії по своїй кімнаті, дотримуючись всіх методичних прийомів проведення екскурсії.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 5

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: класичний семінар.

Тема: Історія музейництва міста.

Мета заняття: навчальна: розглянути історію розвитку музейного комплексу міста Бердянська;

виховна: виховувати у студентів естетичні почуття та любов до рідної землі;

пізнавальна: сприяти формуванню у студентів вміння конкретизувати та узагальнювати.

Методи: доповідь, диспут.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;
2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Іванова Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

Бердянський краєзнавчий музей було відкрито у 1929 р., в будинку колишньої Міської управи. Музей носить ім'я відомого земляка В.Г.Кравченка – етнографа, краєзнавця, фольклориста, діалектолога. На сучасному етапі Бердянський краєзнавчий музей – це оригінальний музейний комплекс, який об'єднує експозицію краєзнавчого музею та його філій.

IV. План заняття.

1. Бердянський краєзнавчий музей, сторінками історії. (10 хв.)

Бердянський музей було відкрито для відвідувачів у 1929 році в одній з найкрасивіших будівель міста – у колишній ратуші. Музей, названий на честь нашого земляка-краєзнавця В. Кравченка. На сучасному етапі Бердянський краєзнавчий музей – це оригінальний музейний комплекс, який об'єднує краєзнавчу експозицію та три його філії.

У роки радянсько-німецької війни будинок було зруйновано, частина експонатів загинула, а частина була евакуйована. 1944 року музей відновлює свою роботу у виділеному будинку, розташованому в парку ім. П. П. Шмідта. 1958 року музей переведено в новий будинок за адресою пр. Перемоги, 14, де він знаходиться до цього часу.

У 1977 – 1978 роках в музеї було проведено капітальний ремонт з реконструкцією, повною реекспозицією, в процесі якого було добудовано один експозиційний зал, кабінет наукових співробітників і каса. Краєзнавчий музей займає перший поверх триповерхового житлового будинку по пр. Перемоги, 14. 1983 року для збереження фондів було виділено приміщення по пр. Труда, 47, яке було розширене.

Експозиційні зали краєзнавчого музею охоплюють період з найдавніших часів до сьогодення, демонструють самотні етнографічні, експозиції а також експозиції присвячені життю та діяльності видатних земляків В.Г.Кравченку та братів Т.А. і К.М. Зіньківських.

Експозиції просто неба: «Половецькі кам'яні статуї XI – XIII ст.», «Бердянськ у роки Кримської війни 1853 – 1856рр.», етнографічні експозиції «Українська хата кінця XIX ст.», «Болгарський будинок 50-х рр. XX ст.», діораму «Бердянськ у другій половині XIX ст.», виставки «Галерея портретів родини М.С. Воронцова», «Таємниці майстерності бердянських вишивальниць М.Г. Білоусової-Каракаш та Т.П. Гамольської», колекції «Мідні болгарські бакири кінця XVIII – XIX ст.», «Самовари кінця XIX – поч. XX ст.», воскові фігури наглядча митної застави, літописця Бердянська XIX ст. В.К.Крижанівського та всесвітньовідомого вченого-мікробіолога В.А. Хавкіна.

Щороку наукові співробітники розробляють нові оглядово-тематичні екскурсії та лекції, уроки-екскурсії. Розроблена та проводиться пішохідна екскурсія по місту. Екскурсії проводяться на трьох мовах: українській, російській та болгарській.

Інноваційність музею проявляється у різних формах роботи — це музейні спектаклі, пересувні виставки у супроводі екскурсій, історико-музичні програми, телевізійні екскурсії з історії міста.

2. Меморіальний будинок-музей П.П. Шмідта. (10 хв.)

Філію краєзнавчого музею – меморіальний будинок-музей П.П.Шмідта відкрито в 1980 році. В цьому будинку з 1976 по 1986 рр. мешкала родина

П.П. Шмідта – начальника міста і порту м. Бердянська, тут пройшли дитячі роки майбутнього лейтенанта П.П.Шмідта, який навчався в Бердянській класичній чоловічій гімназії.

Експозиція музею – це унікальне зібрання меморіальних речей родини, відтворені інтер'єри кімнат будинку XIX ст. На першому поверсі музею експозиція присвячена родині Шмідтів у Бердянську та життю і діяльності лейтенанта Петра Петровича Шмідта. На другому поверсі – меморіальні кімнати в яких відтворена бутність того часу.

В музеї проводяться історико-культурні програми «П. Шмідт – художник, музикант, оратор», «Родинні традиції Шмідтів» та інші. У 2000 році на подвір'ї музею створено експозицію «Просто неба».

3. 40-річчя перемоги та музей «Подвиг». (10 хв.)

Філію краєзнавчого музею – музей «Подвиг» (вул. Свердлова, 10) відкрито 5 травня 1985 року до 40-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945рр. Експозиція музею розповідає про героїзм, проявлений мешканцями Бердянська у роки війни. У ньому традиційно проводяться зустрічі ветеранів міста та району з молоддю. В 2001 році відкрито нову експозицію «Ними пишається місто», присвячену відомим бердянцям, які зробили вагомий внесок у розвиток міста з повоєнного періоду до 1991 року. У літній період у музеї працює виставка воскових фігур з Санкт-Петербурга та голограм.

4. Музей історії міста. (10хв.)

Філію краєзнавчого музею – музей історії м. Бердянська (вул. Дюміна, 15) відкрито 17 вересня 2005 року. Експозиція охоплює три періоди розвитку міста: дорадянський, радянський та незалежної України, розповідає про міста-побратими Бердянська, а також у межах інноваційного проекту «Музей у музеї» вміщує експозицію колишнього музею заводу «Азовкабель». У музеї увічнено пам'ять одного із засновників м. Бердянська — князя, генерал-губернатора Новоросії та намісника Бессарабії М.С. Воронцова (виставка «Галерея портретів сім'ї М.С. Воронцова»).

У п'ятьох залах музею відображено історію міста з початку ХІХ століття до початку ХХІ століття. В перших двох залах показано Бердянськ у дорадянський час, у третьому – в радянський період, в четвертому – Бердянськ в роки незалежності України з 1991 року та його подальший розвиток. П'ятий зал присвячений містам-побратимам Бердянська та матеріалам «Наше місто – переможець конкурсу «Місто найкращого благоустрою».

Конференц-зал музею обладнаний комп'ютерною, аудіо- та відеотехнікою.

5. Художній музей ім. І.І. Бродського – нова віха в історії місцевого музеєзнавства. (15 хв.)

Бердянський художній музей ім. І. І. Бродського – художній музей у місті Бердянську, розташований за адресою вул. К. Маркса, 29. Колекція музею нараховує до 4 000 пам'яток образотворчого мистецтва.

За радянських часів, восени 1930 року, І. І. Бродський разом зі своїм учнем, Петром Петровичем Белоусовим (1912 – 1989) привезли до Бердянська і подарували рідному місту 230 творів живопису, скульптури і графіки. Художній музей був урочисто відкритий 7 листопада 1930 року. Більшість творів в музейній колекції належать грону відомих російських живописців другої половини ХІХ – початку ХХ століття: І. К. Айвазовському, О. М. Бенуа, М. П. Богданову-Бельському, М. Н. Дубовському, К. О. Коровіну, І. М. Крамському, Куїнджі Архипу Івановичу, Б.М. Кустодієву, А.О. Рілову, О.К. Саврасову. Гідне місце в зборах музею займають конкурсні і дипломні роботи учнів Імператорської Академії мистецтв, академічні медалі, що отримали на виставках і премії.

У 1930-ті роки в музейну колекцію надійшло багато робіт після художньої виставки студентів-практикантів Всеросійської Академії мистецтв: О.І. Лактіонова, М.С. Копейкіна, А.Н. Яр-Кравченко. Їх приїзд до Бердянська був організований І.І. Бродським. Творів же самого І. І. Бродського в зборах музею небагато – в основному авторські повторення

і малюнки. Чітке промальовування деталей, виразний малюнок, уміння розібратися в найдрібніших подробицях – відмінні риси робіт І.І. Бродського.

З початком радянсько-німецької війни музей був евакуйований, а в кінці 1945 року музейна колекція повернулася до Бердянська. Непоправною втратою для музею виявилася повністю знищена документація.

Післявоєнний період історії музею відмічений копіткою науковою і пошуковою діяльністю. У 1953 році для відновлення втрачених документів на допомогу приходить Семен Георгійович Івенський, що займався науковим вивченням музейної колекції. Через 50 років, абсолютно несподівано, музей отримує в дар від С.Г. Івенського 1 500 екслібрисів з його колекції. Це найбільша колекція будь-коли дарована музею.

Збори своїх офортів і естампів передав П.П. Белоусов. Сьогодні Бердянський художній музей володіє якнайповнішими зборами робіт цього майстра. Продовжуючи традицію І.І. Бродського, ваговитим вкладом в збільшення музейних фондів з'явилися в 1990-х, роках дари художників Приазов'я. В цей же час починається активна виставкова діяльність. Приходить нове покоління музейних співробітників, вони вивчають раніше не досліджені матеріали.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

- 1) Коли було відкрито Бердянський краєзнавчий музей?
- 2) Розкажіть про історію музею в роки Великої Вітчизняної.
- 3) Який період охоплюють експозиційні зали краєзнавчого музею?
- 4) Що являє експозицію музею ім П.П. Шмідта?
- 5) Які історико-культурні програми проводяться у вказаному музеї?
- 6) Про що розповідає експозиція музею «Подвиг»?
- 7) Що вам відомо про інноваційний проект «музей у музеї»?
- 8) Коли було відкрито художній музей міста?

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

Щороку наукові співробітники Бердянського музейного комплексу розробляють нові оглядово-тематичні екскурсії та лекції, уроки-екскурсії. Розроблена та проводиться пішохідна екскурсія по місту. Екскурсії проводяться на трьох мовах: українській, російській та болгарській. Інноваційність музею проявляється у різних формах роботи – це музейні спектаклі, пересувні виставки у супроводі екскурсій, історико-музичні програми, телевізійні екскурсії з історії міста.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

1. Підготувати комп'ютерну презентацію «Бердянський краєзнавчий музей – сторінками історії»;

2. Підготувати реферат «Місце бердянських музеїв в умовах глобалізації».

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 6

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: класичний семінар.

Тема: Художні музеї міста.

Мета заняття: навчальна: охарактеризувати організаційну та інформаційну частини екскурсії;

виховна: виховувати у студентів почуття прекрасного на кращих здобутках культури;

пізнавальна: сприяти формуванню у студентів навичок аналізувати та систематизувати.

Методи: доповідь, диспут, бесіда.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;
2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Івановав Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

У найпростішому вигляді схема всіх екскурсій, незалежно від типу, виду і формси проведення, однакова: вступ, основна частина, висновок. Проектування екскурсії включає етапи добору і формування її тексту і змісту.

IV. План заняття.

1. Організаційна та інформаційна частини вступу екскурсії. (15 хв.)

У найпростішому вигляді схема всіх екскурсій, незалежно від теми, виду і форми проведення, однакова: вступ, основна частина, висновок.

Вступ, як правило, складається з двох частин:

- організаційної (знайомство з екскурсійною групою та інструктаж екскурсантів про правила безпеки і поведінки на маршруті);
- інформаційної (коротке повідомлення про тему, протяжності і тривалості маршруту, час закінчення екскурсії).

Проектування екскурсії включає етапи добору і формування її тексту і змісту. Проектування проходить дві основні стадії:

1) попередня робота – добір матеріалів, їх вивчення, добір об'єктів, на яких ґрунтуватиметься;

2) безпосередня розробка самої екскурсії – складання екскурсійного маршруту, обробка фактичного матеріалу; робота над змістом, основною

частиною (підтеми й основні питання, що входять до кожної з них); написання контрольного тексту; робота над методикою проведення; вибір найефективніших методичних засобів показу і розповіді під час проведення екскурсії й оптимальних ракурсів огляду об'єктів показу; підготовка методичної розробки, технологічної карти і схеми траси маршруту (для транспортної екскурсії) і «портфеля екскурсовода».

Відношення цих двох стадій для нових підготовлених екскурсій майже завжди однакові.

2. Добір об'єктів екскурсії. (20 хв.)

Приблизно половину часу учасники творчої групи витрачають на збирання матеріалів і добір об'єктів. В окремих випадках на попередню роботу використовується більше часу. Підтема екскурсії провідна – композиційний центр, навколо якого будується вся розповідь. Сприяє глибшому розкриттю змісту, робить екскурсію переконливішою і сприяє її запам'ятовуванню.

Будуючи екскурсію, потрібно:

- 1) точно визначити назву;
- 2) встановити хронологічні рамки;
- 3) продумати провідну тезу;
- 4) відібрати провідні експонати (оскільки розповісти про всі неможливо);
- 5) обміркувати логічні «містки» між експонатами, намітити маршрут майбутньої екскурсії;
- 6) визначити зміст вступної й заключної частини екскурсії. У вступі слід навести короткі відомості з історії музею, дати характеристику епохи, в заключній частині підсумок екскурсії та висновки про значення музею.

Далі складають методичний план і пишуть текст екскурсії (методичну розробку). Методичний план – це короткий послідовний перелік назв основних частин екскурсії: розділів, експозиційних тем, підтем, про які

йтиметься під час екскурсії. Він близький до тематичної структури експозиції.

Його загальна схема:

- 1) назва екскурсії;
- 2) коротка історія музею (його колекцій, будівлі, відкриттів, наукової роботи тощо);
- 3) характеристика епохи, що її охоплюють хронологічні рамки екскурсії;
- 4) виклад експозиції;
- 5) закінчення (висновки про значення музею і його пам'яток);
- 6) бібліографія, використана для підготовки екскурсії.

3. Основна частина екскурсії. (20 хв.)

Основна частина базується на конкретних екскурсійних об'єктах, сполученні показу і розповіді. Її зміст складається з декількох підтем, що повинні бути розкриті на об'єктах і поєднані темою. Кількість підтем екскурсії звичайно складає від 5 до 12. Важливим для створення екскурсії є добір об'єктів таким чином, щоб розглядалися тільки ті об'єкти, які допомагали б розкрити тему екскурсії, причому з певним дозуванням часу в залежності від значимості тієї або іншої підтеми в даній екскурсії.

В основній частині висвітлюється саме текст екскурсії. Його необхідно компонувати таким чином, щоб розповідь про той чи інший об'єкт була співвідносною з його показом. Тобто, опис-характеристика того чи іншого експоната проводиться під час його показу екскурсантам або ж вона пов'язана з темою логічними переходами.

Висновок, як і вступ, не пов'язаний з екскурсійними об'єктами. Він повинен займати за часом не більше 5 – 7 хвилин і складатися з двох частин.

Перша – підсумок основного змісту екскурсії, висновок по темі, що реалізує ціль екскурсії. Доцільно рекомендувати літературу, яку можна прочитати по темі екскурсії додатково. І особливо ті видання, які можна придбати безпосередньо в музеї або ж у найближчій книгарні. Формуванню

позитивного враження про музей та проведену екскурсію сприятиме й те, що автор чи співавтор рекомендованої літератури буде запрошений для позаекскурсійного спілкування з туристами і на придбаних примірниках власноруч поставить автограф чи короткий привітальний напис на згадку про відвідування. Як правило, такий підхід сприяє значному збільшенню продажу літератури.

Друга – інформація про інші екскурсії, які можуть розширити і поглибити дану тему. А також і ті, які пропонує туристичне підприємство – партнер музею. Висновок так само важливий, як і вступ, і основна частина, адже від вдалого завершення розповіді та реклами інших екскурсій, багато в чому залежить, чи захочуть ці екскурсанти стати постійними клієнтами фірми – партнера, чи підшукають собі іншу.

Показ заснований на трьох елементах: на безпосередньому спостереженні за об'єктом; ознайомленні з експонатами «портфеля екскурсовода», методичному засобі зорової реконструкції для відтворення зовнішнього вигляду втраченого об'єкта, картини минулих подій, поведінки осіб, уведених в розповідь екскурсовода. Розповідь під час екскурсії – це доповнення до аналізу зорового матеріалу. Розповідь не може замінити самостійної активної аналітичної роботи екскурсантів, перетворюючись на лекцію. Особливості розповіді: залежність від швидкості пересування групи (ритм); підпорядкованість (додатковість) показу; використання зорових доказів. Показ і розповідь – два основних елементи і дозуються в часі з метою посилення ефективності. Час показу – нормативний розрахунковий час, що відводиться на показ у ході, має становити не менше 2 частини всього екскурсійного часу; час розповіді – нормативний розрахунковий час, що відводиться на пояснення під час проведення екскурсії, не може перевищувати третини екскурсійного часу.

Екскурсія як процес пізнання навколишнього світу, його предметів, властивостей і відносин спирається на дві форми пізнання: чуттєву і логічну (мислення). Чуттєве пізнання ґрунтується на відчуттях, що впливають на

органи почуттів: сприйняття – сукупності відчуттів (відображення у свідомості людини образу предмета в цілому); уявленні – чуттєво-наочному образі об'єкта, збереженому в свідомості й відтвореному без безпосереднього впливу самого об'єкта. Логічне пізнання – мислення, в процесі якого людина порівнює, аналізує й синтезує. Результатом мислення є утворення понять, сукупності суджень про найістотніші ознаки об'єкта.

Тривалість екскурсії фіксується з моменту зустрічі екскурсійної групи з екскурсоводом до завершення роботи екскурсовода з групою. Технологічна карта – документ, що визначає технологію застосування методичних засобів відповідно до особливостей екскурсійного маршруту. Включає такі елементи:

- 1) маршрут;
- 2) зупинки;
- 3) об'єкти і точки їх показу;
- 4) тривалість;
- 5) найменування підтем і перелік основних питань;
- 6) вказівки щодо організації;

7) методичні вказівки. Розповідь – методичний засіб передачі інформації про об'єкт. Способи зацікавити й активізувати екскурсантів під час розповіді: використання ілюстрацій; використання наочних посібників; використання питань, що активізують слухачів. Ритм – чергування елементів, що відбувається в певній логічній послідовності, упорядкованості і розміреності.

Техніка проведення екскурсії – раціональна організація, що включає: знайомство з групою; розстановку групи біля об'єкта; темп руху групи; паузи в русі; розкриття підтем; відповіді на запитання. Вимоги до змісту: повнота; достовірність; закінченість композиції; естетичне задоволення.

Структура екскурсії – складові частини методичної розробки: маршрут; зупинки; об'єкт і точки його показу; час розповіді; підтема; методичні вказівки.

Тема:

1) предмет конструювання, розкриття, організації при розробці екскурсії, програм відпочинку;

2) коло рекреаційних подій, поєднаних анімаційним задумом, що становлять основу діяльності. Тема пов'язана з поняттям «ідея», оскільки передбачає не тільки виклад певного матеріалу, а й чітке вираження ідейних позицій. Ідея – це головна думка теми. Ідея і тема становлять ідейно-тематичну основу програми екскурсії.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

- 1) Які елементи включає схема екскурсії?
- 2) З яких частин складається вступ екскурсії?
- 3) Які стадії проходить процес екскурсійного проектування?
- 4) Що варто брати до уваги, будуючи екскурсію?
- 5) Назвіть кількість екскурсійних підтем.

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

Екскурсія як процес пізнання навколишнього світу, його предметів, властивостей і відносин спирається на дві форми пізнання: чуттєву і логічну. Чуттєве пізнання ґрунтується на відчуттях, що впливають органи почуттів. Логічне пізнання – це мислення, в процесі якого людина порівнює, аналізує й синтезує.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

1. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – ст. 490 – 514;

2. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004. – ст. 218 – 246.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № 7

Вид заняття: семінар.

Тип заняття: з елементами бесіди.

Тема: Художні музеї міста.

Мета заняття: навчальна: розглянути схему побудови текстів екскурсії;

виховна: виховувати у студентів почуття патріотизму, толерантності;

пізнавальна: сприяти формуванню у студентів логічного мислення.

Методи: доповідь, диспут, бесіда.

Матеріально-технічне забезпечення: зошити, підручники, дошка.

Література: основна:

1. Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – с. 144 – 154;
2. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання / Роїна О.М. (2-ге вид., змін. та доп.). – К.: КНТ, 2006;
3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. – Львів: Літопис, 2005;
4. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008;
5. Музейна справа. – М., 2003;
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв. Посібник / Під ред.: В. Великочого, Н. Гасюк. Авт. кол.: П. Горішевський, М. Дейнега, М. Ковалів, В. Мельник, Н. Рега, С. Оришко, О. Соколова. – Івано-Франківськ: Плай, 2005;
7. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005;
8. Сотникова С. Музеологія. – М., 2004;
9. Шляхтіна Л., Фокін С. Основи музейної справи: Навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів. – СПб, 2000.

Додаткова:

1. Відомі столиці та іста світу: Довідник / Гарін В., Лісющенко В. – Р/нД: Фенікс, 2001;

2. Зорін І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М.: Фінанси та статистика, 2001;
3. Іванов Л.В. Відомі міста світу. – Смоленськ: Русич, 2003;
4. Істомін В.І., Лагутенко Б.Т. Країни світу: довідник туроператора та туриста. – М.: Сов. спорт, 2000.

Структура заняття

I. Організаційна частина.

II. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань. (3 хв.)

III. Актуалізація опорних знань. (7 хв.)

Екскурсія являє собою цілеспрямований, наочний процес пізнання оточуючого середовища. Цей процес будується з використанням заздалегідь відібраних об'єктів, які знаходяться в природних умовах, і відбувається під керівництвом кваліфікованого спеціаліста-екскурсовода у відповідності до заздалегідь визначеної тематики.

IV. План заняття.

1. Висновок та його зв'язок з іншими об'єктами екскурсії. (15 хв.)

Екскурсія являє собою цілеспрямований, наочний процес пізнання оточуючого, середовища. Цей процес будується з використанням заздалегідь відібраних об'єктів, які знаходяться в природних умовах, і відбувається під керівництвом кваліфікованого спеціаліста-екскурсовода у відповідності до заздалегідь визначеної тематики.

В контексті сервісного забезпечення турпродукту екскурсія покликана задовольнити духовні, естетичні, інформаційні потреби людини, реалізуючи пізнавальну функцію туризму: розширення кругозору, організації культурного дозвілля, відпочинку, спілкування. Екскурсії сприяють поширенню наукових знань і є важливим засобом патріотичного виховання, вивчення історії країни або місцевості, героїчного минулого її народу, традицій, розвитку культури та мистецтва. Екскурсії як ефективна форма навчання використовуються в педагогічному процесі. Їх

педагогічними завданнями є побудова екскурсії на основі максимальної активності і самостійної розумової діяльності екскурсантів, формування у них навичок самостійного спостереження і аналізу візуальної інформації та зорових вражень. Таким чином, екскурсії виконують освітню і виховну функції.

Реалізацію функціонального змісту екскурсій забезпечує екскурсійна діяльність – специфічний вид діяльності людини з надання послуг організаційного, інформаційно-методичного і виробничого забезпечення проведення екскурсій – екскурсійного обслуговування. Забезпечення активного впливу па уявлення, сприйняття, емоції, підсвідомість шляхом віддалених тематичних, ритмічних, географічних асоціацій (рекреаційної сугестивності) при проведенні екскурсій відіграє вирішальну роль в сучасній практиці екскурсійного обслуговування. Теоретичним підґрунтям цього виступає екскурсознавство – галузь теоретичних знань, яка вивчає проблеми моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей; практичних методів підготовки екскурсій, техніки їх проведення, підготовки екскурсоводів.

Кожна екскурсія має свої особливості в методиці проведення і організації обслуговування. Ознаки екскурсії свідчать, як про її подібність іншим формам культурно-виховної роботи (лекції, конференції), так і про відмінності від них:

- а) тривалість у часі проведення (від академічної години до доби);
- б) наявність екскурсантів, їх активна діяльність (спостереження, вивчення, дослідження об'єктів);
- в) кваліфікований керівник-спеціаліст (екскурсовод);
- г) наочність, зорове сприйняття об'єктів;
- д) переміщення за заздалегідь визначеним маршрутом;
- е) цілеспрямованість огляду (тема).

Окрім таких загальних для всіх екскурсій ознак, у кожного виду екскурсій є свої специфічні ознаки.

Інструментом реалізації екскурсійного обслуговування є екскурсійний метод – один з методів надання знань аудиторії, в основі якого лежить принцип наочності, обов'язкового поєднання двох елементів екскурсії – показу та розповіді, і активної взаємодії таких учасників процесу екскурсійного обслуговування, як екскурсовод, об'єкт та екскурсант. Засобом дослідження об'єкта екскурсантами під керівництвом екскурсовода є екскурсійний аналіз: історичний, природничонауковий, мистецтвознавчий, архітектурний, літературний, виробничо-економічний.

2. Перша та друга частини висновку. (20 хв.)

В практично-прагматичному сенсі екскурсія передбачає відвідування об'єктів і місцевостей, ознайомлення за допомогою екскурсовода з визначними пам'ятками і явищами в розвитку певного міста або регіону. Заздалегідь вибрані явища і об'єкти (об'єкти показу), які вивчаються на місці їх розташування, - матеріальна основа екскурсій.

У музеї будь-якого профілю екскурсія, як правило, складається з трьох частин:

1) вступної, у якій екскурсовод готує відвідувачів до сприйняття експозиції, ознайомлює їх з історією музею, активізує увагу, встановлює контакт зі своїми слухачами;

2) основної, де екскурсовод розповідає про об'єкти експозиції, дає науково обґрунтоване висвітлення подій, відбитих у пам'ятках історії і культури, мистецтва тощо;

3) заключної, де екскурсовод підбиває підсумки та робить узагальнення, у яких закріплюється провідна ідея екскурсії.

Висновок, як і вступ, не пов'язаний з екскурсійними об'єктами. Він повинен займати за часом не більше 5 – 7 хвилин і складатися з двох частин.

Перша – підсумок основного змісту екскурсії, висновок по темі, що реалізує ціль екскурсії. Доцільно рекомендувати літературу, яку можна прочитати по темі екскурсії додатково. І особливо ті видання, які можна придбати безпосередньо в музеї або ж у найближчій книгарні. Формуванню

позитивного враження про музей та проведену екскурсію сприятиме й те, що автор чи співавтор рекомендованої літератури буде запрошений для позаекскурсійного спілкування з туристами і на придбаних примірниках власноруч поставить автограф чи короткий привітальний напис на згадку про відвідування. Як правило, такий підхід сприяє значному збільшенню продажу літератури.

Друга – інформація про інші екскурсії, які можуть розширити і поглибити дану тему. А також і ті, які пропонує туристичне підприємство – партнер музею.

3. Основна частина екскурсії. (20 хв.)

Основна частина базується на конкретних екскурсійних об'єктах, сполученні показу і розповіді. Її зміст складається з декількох підтем, що повинні бути розкриті на об'єктах і поєднані темою. Кількість підтем екскурсії звичайно складає від 5 до 12. Важливим для створення екскурсії є добір об'єктів таким чином, щоб розглядалися тільки ті об'єкти, які допомагали б розкрити тему екскурсії, причому з певним дозуванням часу в залежності від значимості тієї або іншої підтеми в даній екскурсії.

В основній частині висвітлюється саме текст екскурсії. Його необхідно komponувати таким чином, щоб розповідь про той чи інший об'єкт була співвідносною з його показом. Тобто, опис-характеристика того чи іншого експоната проводиться під час його показу екскурсантам або ж вона пов'язана з темою логічними переходами.

Пошук оптимальних поєднань методів і прийомів екскурсійного обслуговування, визначення структури, композиції екскурсії і проектування екскурсійних послуг зумовлюються класифікацією екскурсій: за змістом, складом учасників, місцем проведення, засобом пересування, формою проведення, кількістю учасників.

Сприйняття, як цілісне відображення предметів, ситуацій, подій, яке виникає при дії фізичних подразників, є однією з важливих характеристик екскурсії, оскільки представляє її комплексну оцінку з урахуванням

індивідуального досвіду особистого відпочинку, рекреаційних очікувань, моди, комплексної ціни на обслуговування. Психологи стверджують, що 93% сприйняття ґрунтується на візуальних відчуттях. Суспільна психологія останнім часом акцентує увагу на їх екологізації, що має виключно важливе значення для екскурсійної діяльності в контексті аналізу механізмів сприйняття людиною естетичності ландшафтів. Одним з обов'язкових каналів сприйняття екскурсії, окремої події або об'єкта є спогади – емоційний настрій (позитивний чи негативний), який залишається в пам'яті екскурсанта, як результат взаємовідносин, що витікають з процесу обслуговування. Сприйняття проявляється в різних емоційних станах, які ранжуються від максимально позитивних до максимально негативних: приємне відчуття, задоволення, захоплення, прикрість, роздратування, обурення.

V. Контроль рівня знань студентів. (15 хв.)

1) Розкрийте роль екскурсій у забезпеченні культурних людських потреб?

2) Що забезпечує реалізацію функціонального змісту екскурсій?

3) Які екскурсійні ознаки ви можете назвати?

4) Що є інструментом реалізації екскурсійного обслуговування?

5) Що висвітлюється в основній частині екскурсії?

6) Що є одним з обов'язкових каналів сприйняття екскурсії?

VI. Підведення підсумків. (7 хв.)

В контексті сервісного забезпечення турпродукту екскурсія покликана задовольнити духовні, естетичні, інформаційні потреби людини, реалізуючи пізнавальну функцію туризму: розширення кругозору, організації культурного дозвілля і т. д. Екскурсії сприяють поширенню наукових знань і є важливим засобом патріотичного виховання.

VII. Видача завдання для самостійної роботи. (3 хв.)

1. Мезенцева Г.Г. Музеї України. – К., 2008. ст. 76 – 89;

2. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник/ Е. Шулепова. – М., 2005. – ст. 218 – 246.